

nyezetben mondja, inkább zokogja el monológját. Teheti, hisz ő volt az egyik legderekabb, legbátrabb magyar író azokban a hónapokban, s teljesen hiteles, hogy a monológ kihallgatása előtt zárul.

Mélységesen átélt, átszenvedett a dráma és a két drámai monológ. Mindegyikben saját szenvedéseit, kínzó gondolatait, nemzetféltését és Erdélyhez való hűségét is belevetíti a költő. Ezért forrósdoknak igazi drámává.

Ki is volt *Petrás Incze János*, lancu drámájának hőse? Tragikus életéről és vérei iránti hűségéről kitérően tájékoztató összefoglalást írt a dráma utószavában Halász Péter. Az olvasónak azt javasolnám, a dráma tanulmányozása előtt tallózzanak ebben, könnyebben megérthető a mű szakaszolása és a történelmi háttér, mely a köztisztületben álló, de „öregségében csúffá tett” Petrás vesztét okozta.

A történet Egerben indul, ahol a főhős a szemináriumban készült fel papi hivatására. A minoriták rendjébe lépett, 1836-ban szentelték föl, ekkor választotta az Incze szerzetesi nevet. A magyarság iránt egész élete során tette készítő odaadása már a bevezető, lázalmában játszódó jelenetben megmutatkozik. Közben a rendház főapátja és tanúságadóí arról döntenek, hová helyezték a szorongatott kisebbségi magyarok lelkének és nemzet-tudatának megerősítésére a nemrég felszentelt fiatal papot. „Petrás Incze jövőjéről tehát nem kisebb ügy, mint nemzetünk ügye szempontjából kell döntenünk!” — mondja figyelmeztetően az apát, s kimondja azt a nagy igazságot, hogy hit nélkül szétszóródik, martalócok kezébe kerül a nép.

Petrás azonban már tudja, hogy nem mindenki számára elsőrendű küldetése, hogy hűséges maradjon a római egyháznak tett esküjéhez. A Moldovába érkezett olasz papok sokkal fontosabbnak vélték, hogy kiszolgálják a román államhatalom kívánságát, tehát megfosztják anyanyelvüktől a maradék magyarokat, akik így előbb-utóbb Istenüktől is megfosztatnak, és be kell olvadniuk a többségi ortodox egyházba. Az apát azonban erőt önt a tépelődő lelkebe: „Ne féljen... azoktól, akik a testet megölik, de a lelket nem tudják megölni. Üzenem népének, csak attól féljen, aki a lelket is, a testet is a pokolba taszíthatja!” S még hozzáteszi Márk evangéliumából: „Ha valaki megvall engem az emberek előtt, én is megvallom őt Atyám előtt!” Ez az ígéret vezérli és erősíti Petrás egész életében.

Küldetéses élete javát klézsei plébánosként teljesítette Petrás. Itt árván nevelkedett Mihály unokaöccse állt szolgálatában. Nehéz küldetés, súlyos kereszt nehezedik vállalni. Árulók veszik körül, szorongatják emlékei: „Kimondom a szót: vasárnap, és Magyarországot látom magam előtt... Ha az ember tudja, mit kell elfeledni, nem képes a feledésre... Valami képzeletbeli világnak tűnik elébb, aztán fejben lakó gondolatnak, s midőn onnét is ki-

vernénk, szívszúrás fog el... Akármerre forogsz, közeledben érzed...” Itt Moldovában is vannak még, kiknek „csak az a pap, aki magyar”. Ám egyre kevesebben, s Petrás jelenlétével, szavaival a magyarságukat őrzi, erősíti. Hisz mi lehet fontosabb, mint a maradék magyaroknak anyanyelvükön hirdetni az ígét, s „arra bírni a népet, hogy legnagyobb szenvedései között is az Istenben való legbátorságosabb bizodalomra vállalkozzon”?

A darabban feltűnik Döbrentei Gábor, a Magyar Tudományos Akadémia „titoknoka” is, aki fontos szerepet játszott a klézsei plébános életében, hisz arra ösztönözte, írjon a csángó magyarok történetéről és sorsáról. Petrás ekkor kezdett érdeklődni a maradék magyarok történelme, sorsa iránt, s megkezdte gyűjtő tevékenységét, melynek során 85 moldvai magyar népdal szövegét őrizte meg az utókor számára és a Magyar Nyelvőrben a csángó magyarok hagyományairól közölt írásokat Rokonföldi néven. A magyarságához hű, Isten ügyét tiszta lélekkel szolgáló szerzetes-plébános szemet szúrta a román hatóságoknak, s igyekeztek lehetetlenné tenni, korlátozni tevékenységi körét. Ezek az összeütközések izzítják fel a drámát, amely a hűség és a hűtlenség összeütközését ábrázolja, s egy öregező, nyomorgó pap tragikus magányában ér tetőpontjára. E folyamat egyes állomásait szívszorító realitással mutatja be lancu Laura. Sík Sándor írta: a katolikus lélek akár önfeláldozása árán is tiltakozik minden megcsonkítás ellen. Így tett az Istennek és a magyarságnak elkötelezett klézsei plébános, aki hitörzökként és hitvallóként magasodik igazi drámai hőssé, ahogy az életben, a drámában is.

Még valamit a hűségről. Nemcsak Petrás Incze Jánosról mondhatjuk el, hogy egész élete során hű volt népéhez és nyelvéhez, hanem a róla írt dráma szerzőjéről is. Lancu Laura a moldvai csángók küldötte irodalmunkban, egy élő és folytonos támogatásra érdemes kisebbség színvonalas művekkel jelen lévő, tiszteletre érdemes képviselője. Írói tehetségének, elhivatottságának is tükrö a Magyar Napló kiadásában megjelent drámája.

RÓNAY LÁSZLÓ

CZIGÁNY GYÖRGY: KALITKÁM IS MADÁR

Túl a nyolcvanon, Czigány György végre összegyűjtötte verseit. A CD-melléklettel ellátott gyűjtemény legkorábbi darabja 1946-ban keletkezett, amikor, ha jól számolom, tizenöt éves volt. Ebben nem azt találok említésre méltónak, hogy már kiskamaszként verset írt, mert annyi idős korunkban mindannyian írtunk verset, hanem azt, hogy olyat írt, amelyet hetven évvel később is érdemes megmutatni. Eddig vagy húsz különféle versesköny-

ve látott napvilágot, s most kézbe vehetjük az egybegyűjtött kötetet, melynek címe nyilván a költészet és zene fegyelmező zártságára és mégis végtelen szabadságára utal. Mert két élete van, a költészet és a zene, de nem jól mondom, mert nem két külön élet ez, hanem két egymásba öltött életszál, egyszerre élete a költészet és a zene. Kevesen ismerik a zeneirodalom kiterjedését és mélységét olyan alaposan és olyan beleérző együtthangzással, mint ő, verseit pedig ismerjük mindnyájan, akik a literátus olvasóközönség tagjai közé soroljuk magunkat. Tanított zeneiskolában, olyanok voltak tanítványai között, mint Fischer Ádám és Fischer Iván. Előadóművészi diplomát szerzett, műhelyteremtő munkát végzett a rádióban és a televízióban, zenei ismeretterjesztő műsorait, ezt jól mondom, az egész ország hallgatta. Kodály Zoltántól Weöres Sándorig a magyar szellemi élet legnagyobb alakjaival készített beszélgetéseket az értékeremtő magyar múlt és az európai szellem jegyében.

„Tristis est anima mea” — idézi az egyik vers, de nem a szomorúság hangja uralkodik a kötetben, pedig van oka szomorúságra is, hanem a serenitásé, olyan szelíd mosolygásé, amely nem a világon derül, mert az nem sok okot ad derűre, hanem a lélek mélyéről jön. Mint édesapjával kapcsolatban írja: „tragédiák sodrában is derűsnek maradni”. Kedves, szelíd hangját nem elkülönülésen, hanem ellenkezőleg, az újra és újra felfedezett és hangoztatott hozzákötődésen keresztül fejezi ki. Hozzákötdően az európai kultúrához. Rilke, Amerigo Tot, Shakespeare, Heidegger, Ravel, Debussy, Respighi, Zozima sztarc (Dosztojevszkij), hogy csak az első félszáz oldalról idézzek megemlített neveket. S ott van a közelmúlt magyar kultúröröksége Ottlik Gézától Takáts Gyuláig. Petőfit a fiának nevezi, verset ír Kármán József emlékére, dedikál Petrovics Emilnek. Benne él a magyar kultúrában és vele él a magyar kultúra. A versek nagy része kötött rímrendű, kötött ritmusú vers, nagyon szép, szemantikai értelmet hangsúlyozó felhívó enjambementekkel. Szabadverseinek (például a tíz mondatos versek) belső zenei köre is hibátlanul működik. A mesterségbeli tudás nemcsak az olvasásnak kedvez avval, hogy kellemes nyelvi élményt nyújt, hanem tartalom-hitelesítő feladatot is betölt.

Czigány Györgyöt az Újhold lírai hangvételének vonzáskörébe tartozó költőnek ismeri az irodalomtörténet, és fogalmazásának tárgyias fegyelmezettsége, a mondatformálás lélegzési ritmusa rokonává is teszi evvel a modern magyar költészetben annak idején új iskolát teremtő iránnyal. De nem megy el Nemes Nagy Ágnes személytelenséget követelő keménysége és szigorúsága felé, hanem inkább a felé a jószág és szelídség felé hajlik, amely Pilinszky Jánost jellemezte. Pilinszky drámaisága és néha már a görög drámák értelmében

vett tragikum nélkül. A verskísérlet, mert a vers mindig kísérlet, itt a lélek belső harmóniájának megteremtésére törekszik. Annak elérésére, amit úgy fogalmaz meg egy helyen, hogy „valamiképp együtt minden”. Ez az „együtt minden” a katolicitást is jelenti verseiben, és mai költészetünkben ritka az a megvallott hit, ami ilyen esztétikai színvonalon átítatja és megalapozza ezt a kötetet. Ez nem posztmodern költészet, nem a kierkegaardí értelemben vett irónia tragikus stádiumában él, távol áll tőle a metafizika-tagadás, amit a mai kritika egy része kötelezően elvár az irodalomtól. Szelíd derűjét hit alapozza meg, hívó lélek lakik benne, nem a komor és semmibe vezető *Angst*, nem az egzisztencialista szorongás járta át, hanem olyasvalami, amit egy szóval nehéz lenne megnevezni, de egy Celanói Tamástól vett idézet érzékletesen körülír: „Mors stupendis et natura / Cum resurget creatura”, „Halál hökken és természet / Minden ámul s újra éled...” (*Kairosz*, Budapest, 2013)

KENYERES ZOLTÁN

JÁSZ ATTILA: BELSŐ ÁRNYÉK

„... angyal akartál lenni.” És ember maradtál. — Csontváry magányos cédrusai, Tarkovszkij időmozaikjai vagy Kaposi Tamás apokaliptikus víziói mind ugyanezt a tapasztalatot tükrözik, de túl is mutatnak az alkotó lélek belső árnyékán, olyan szemlenni tájakat tárva fel a befogadó előtt, amelyeken nem léphetünk keresztül saját határaink ideiglenes felszámolása nélkül. „... csak nézni a képet és beszélni róla, / mintha hozzá / vezetne vak világtalant, / a szakadék felé, / mint mindig, / nem baj, hogy csak festve van, / éppúgy bele lehet zuhanni, / két vastag festékréteg között / sokkal jobban összetörheted magad, / aztán elveszhetesz a világ számára”.

Jász Attila költői világerzékelése valahol a *lát-hatón túl és a láthatatlanon innen* kezdődik, ahonnan visszanezve a festményekben/filmkockákba vetített szövegtér, illetve az elszemélytelenített (pontosabban az alteregók által képviselt) szerzői én „világtalanítása” egészen más fénytörésbe helyezi a szemlélt élet-műveket. Különleges ekfrázisokról van szó: a megidézett alkotások mentén nemcsak a konkrét képek képzeletbeli tárházát járhatjuk be, a lábjegyzetek, valamint a kommentárok segítségével a műhelytitkokba is belepillantunk.

Ez az immanens ihletettséggű indíttatás azonban nem korlátozódik a különböző életrajzi adalékok felmondására és az utókor legendáriumainak lajstromozására, hiszen a kulisszák kitégítése ez esetben egy szuverén horizont létrehozását jelenti, ami hol átfedésben van, hol pedig összeolvad az éppen nyomon követett képiró világgal (a már